

L'ESPILL, DE MARIO PONS

Xavier Vega i Castellví
professor i filòsof

L'exili persistent

El cineasta ebrenc Mario Pons (l'Ampolla, 1977) presentava el 21 d'abril, a la sala Ocine de Roquetes, la seua darrera producció, *L'Espill*, que al llarg de la tardor ha girat en pre-estrena pels Països Catalans: Barcelona, Tarragona, València i Mallorca, després de mostrar-lo a les Terres de l'Ebre: l'Ampolla, Camarles i Flix. La idea era recollir les primeres reaccions del públic abans de donar per acabat un film tan complex com ambiciós, una història d'amor i de guerra, d'exili i enyor, a cavall entre Narbona i Camarles, entre Occitània i Catalunya, entre França i Espanya -si diem pel seu nom la crua realitat administrativa. El protagonista de *L'Espill* és Hilaire Arasa, nascut a Camarles. Ara ja fa anys que hi estiuja després d'expatriar-se a Narbona quan tenia tres anys -ja en fa més de seixanta- empès per la misèria dels vençuts i per acompanyar el seu iaio, que ja no va poder tornar després de la retirada del 39. La paraula retirada apareix diverses vegades al film, en boca dels descendents dels exiliats a França. És un terme militar més digne que no pas derrota o desfeta: suggereix la possibilitat d'un redreçament futur, d'una esperança oberta al temps. Des d'aquest punt de vista, en certa manera, *L'Espill* és una continuació de *La batalla de la memòria*, que Mario Pons havia presentat amb un èxit notable el 2009 i que es va emetre a TV3 el febrer d'aquell any. Amb el rerefons d'una premsa de fusta vella que exprimeix el raïm roig de la Terra Alta -"lo color és bonic, igual que la sang", diu un dels vinaters- els vells lluitadors dels dos bàndols comparteixen

un àpat i rememoren episodis de la Batalla de l'Ebre, la més cruenta i més decisiva de la Guerra Civil. És un joc d'imatges i paraules, de records i oblidats, de silencis i ràbia reprimida. Mostra les ferides que romanen a l'esperit de la gent gran i a la terra, amb els milers de restes humanes insepulcres dels vençuts, una vergonya sense parió a Europa. A Camposines, al terme de la Fatarella i prop de la vila màrtir de Corbera, un Memorial inaugurat pel govern català el 2009 conté un ossari que intenta dignificar el record dels morts, just al punt on l'exèrcit republicà va presentar la darrera resistència al feixisme. Després va arribar l'exili i la història d'Hilaire-Hilari, un home simpàtic malgrat les circumstàncies, extravertit, amb aires de seductor. Li agrada la càmera, hi està avesat. L'any 1974 actuava a *Mes petites amoureuses*, un film de culte de Jean Eustache, un epigone de la *Nouvelle Vague*, bon amic de Truffaut i Godard, amb un final tràgic, prematur. Hilaire és un dels adolescents que comparteixen amb el protagonista, Daniel (Martin Loeb), el descobriment de la sexualitat i del món tediós del treball. Charles Trenet sona de fons, potser amb un toc irònic: "Douce France, cher pays de mon enfance/ bercé de tendre inouciance". Quan el cantant narbonès l'estrenava al Folies Bergères, l'estiu de 1943, els alemanys ocupaven París i el públic entonava la tornada com un acte de resistència, perquè fins i tot en els pitjors moments persistia el mite de la dolça França. Un mite ja mil·lenari, nascut amb *La Chanson de Roland*, quan l'heroi, ferit de mort, "vers l'Espagne il a tour-

né son visage", per recordar les seues gestes i acomiadar-se de "la douce France et les homes de son lignage" ("Envers Espagne en adturnet sun vis/ De dulce France, des homes de sun lign", diu l'original). Ningú no ha cantat mai a la dolça Espanya. Cap mare no ha estat tan venerada per segons quins fills ni tan temuda per segons quins altres. Hi ha la *Douce France*, la *Dolce Italia*, fins i tot, la *Dolce Francia* de Carla Bruni. Hi ha, naturalment, la Dolça Catalunya de *L'emigrant* que, segons explica

"És un joc d'imatges i paraules, de records i oblidats, de silencis i ràbia reprimida. Mostra les ferides que romanen a l'esperit de la gent gran i a la terra, amb els milers de restes humanes insepulcres dels vençuts, una vergonya sense parió a Europa"

Bladé i Desumvila, cantaven commoguts els nostres exiliats en ruta des de Marsella a Mèxic quan, de nit, albiraven des del mar les llumetes de Barcelona. També hi ha la bellíssima *Sweet England*, de Shirley Collins, i tantes altres cançons a la dolçor de les pàtries que ignorem. Però no hi ha cap Dulce España. Per als uns, parla d'un sentiment massa femení, incompatible amb la seua pulsio guerrera; per als altres, també és incompatible amb la seua condició d'apàtrides perseguits, empresonats, executats o exiliats.

Hilaire Arasa havia fugit de la fam d'Espanya i es va haver de sentir dir "Español de mierda" als suburbis de Narbona. Ara rep lliçons d'espanyolitat de la gent del barri, que denigren l'independentisme, probablement per la por inconscient al contagi de la Catalunya Nord, Còrsega, Bretanya, Alsàcia o Iparralde. Els explica que la no intervenció dels francesos i els britànics va propiciar el franquisme i la repressió dels catalans que persisteix, però no se'n surt. Sent un respecte reverencial per la cultura francesa i

ba fins a Alacant. De jove volia ser torero, d'ençà que va poder saludar El Cordobés a la plaça de braus de Narbona. El temps no ha passat debades. "Vaig ser espanyol i vaig deixar de ser-ho per raons administratives i personals", diu. Fins abans de l'1 d'octubre volia tramitar la doble nacionalitat francoespanyola, però la dura repressió ("une répression féroce, une parodie de justice", explica als amics), el va fer desdir. Les seues reflexions acompanyen les imatges dels manifestants independentistes de l'Ebre que han tallat l'AP-7, a l'alçada de l'Aldea. "L'Ebre serà la tomba del feixisme", criden. Setanta-nou anys després del judici de Companys (la memòria de l'Estat és implacable: 14 d'Octubre de 1938), la reacció popular a les sentències del 14 d'octubre de 2019 incendia Urquiza i Laietana, paralitza el trànsit cap a la Jonquera i l'Hilari ha de tornar a explicar-se entre els paradistes del mercat central narbonès. Però és picar en ferro fred, perquè els francesos són els inventors del jacobinisme que el Regne d'Espanya ha aplicat amb tant d'entusiasme. *L'Espill* ens reflecteix a cadascú de nosaltres. Tracta sobre els exilis i els regnes de la nostra gent, sobre la construcció de les identitats individuals i col·lectives al món contemporani, un món de bàrbars sedentaris i nòmades desesperats. Ens ve a recordar que la necropolítica dels camps de refugiats de Samos, Lampedusa i Ceuta va començar fa vuitanta anys a Argelès, Sant Cebrià i el Voló, quan érem refugiats, ara que alguns ho han de tornar a ser.

